

Мукачівський державний університет
Гуманітарний факультет
Кафедра психології

Дипломна робота

ОС «Бакалавр»

на тему: Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків

Виконав: студент 5 курсу,
групи ПП-51(з), напряму підготовки
6.030103 Практична психологія
Бобаль М.І.
Керівник: Варга В. С.
Рецензент: Синишина В. М.

Мукачево-2020 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	
1.1 Агресія як психологічний феномен.....	6
1.2 Теоретичні підходи вивчення проблеми агресивної поведінки.....	12
1.3 Особливості агресії у підлітковому віці.....	19
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВІВ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ	
2.1 Організація і процедура дослідження	26
2.2 Аналіз результатів дослідження та їх інтерпретація.....	32
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність дослідження. Феномен агресивної поведінки людини вже кілька десятиліть є однією з актуальних наукових проблем. При цьому, будучи багатобічним явищем, агресія досліджувалася фахівцями з різних „наукових таборів", що, у свою чергу, призводило до різних визначень цього феномена, теорій його виникнення тощо.

Підліткова агресія є предметом вивчення багатьох наукових дисциплін. Психологи і фізіологи вважають її характерною рисою перехідного віку, що виникає в результаті зміни гормонального фону, розвитку когнітивних процесів, інтелекту і здібностей. Для соціологів цікаво те, яких форм може набути підліткова агресія в процесі соціалізації.

Проблема агресії і агресивної поведінки в науці стає актуальною, коли суспільство переживає критичні періоди розвитку. У сучасній науковій літературі значне місце приділяється питанню агресії, що досліджується багатьма науковцями, такими як: К. Джеклін, Р. Джин, Э. Маккобі, Дж. Уайт (вплив статевих характеристик людини на наявність проявів агресії), Р. Барон, Д. Зілманн, К. Лоо, Дж. Карлсміт, Ч. Мюллер, Дж. Фрідмен, Х. Холдін (негативний вплив зовнішніх факторів на прояви агресії).

Проблемою агресії в підлітковому віці займалися психологи: К. Бютнер, А. А. Реан, Л. Д. Столяренко, Р. Берон і інші. Німецький психолог К. Бютнер розглядає агресію як «акти поведінки, що ображають, ранять партнера і навіть спрямовані на його знищення». Психолог А. А. Реан під агресією розуміє «будь-які навмисні дії, які спрямовані на заподіяння шкоди іншій людині, групі людей або тварині» [30]. По-своєму трактує цей термін психолог Л. Д. Столяренко - «це однобоке, підживлене негативними емоціями відображення реальності, що призводить до спотворення, необ'єктивності, невірності розуміння дійсності, до неадекватної поведінки».

За останні десятиліття актуальність даної теми лише зростає. Трансформація колишньої соціально-політичної системи, високий рівень протестних настроїв, війна на сході України, радикальна зміна цінностей і

вимушена переорієнтація поведінки призвели до сплесків агресії, зростання насильства і злочинності, жорстокості людей у побутовій поведінці. Теоретичний аналіз літератури свідчить, що поняття «агресія» і «агресивність», мають оцінний, тобто історичний та ситуаційно - обумовлений характер [13]. У сьогоденних умовах значно більш ліберальних цінностей певний рівень індивідуальної агресії стає фактором не просто соціальної адаптації, а й виживання частини населення. Це веде до переоцінки ролі агресії як у соціальному, так і в психічному розвитку. І в цьому контексті важливу роль відіграє дослідження форм її прояву, до яких, зокрема, можуть належати критика, гумор, спроби побудувати кар'єру за рахунок виявлення недоліків своїх конкурентів, небажання заводити сім'ю, участь у протестних акціях, активна позиція в соціальних мережах.

Стрімке зростання кількості підлітків з агресивною поведінкою і висока соціальна значущість проблеми характеризує вивчення даного питання як одного з центральних у сучасній психолого-педагогічній літературі, що й зумовило вибір теми дипломного дослідження: «Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків»

Об'єкт дослідження – агресивна поведінка особистості.

Предмет дослідження – психологічні особливості прояву агресивної поведінки у підлітковому віці.

Мета дослідження - полягає у теоретичному розкритті та емпіричному дослідженні психологічних особливостей прояву агресивної поведінки у підлітковому віці, впливу типу сімейного виховання і рівня самооцінки на рівень агресії підлітка.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі основні **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні основи дослідження агресивної поведінки в зарубіжній і вітчизняній літературі.
2. Розкрити особливості агресивної поведінки у підлітковому віці.
3. Провести емпіричне дослідження зв'язку підвищеного рівня агресивності у поведінці підлітків, рівня самооцінки та типу виховання в сім'ї.

4. Провести аналіз отриманих в ході дослідження результатів впливу типу виховання на рівень агресії підлітків.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і систематизація науково-теоретичних та методичних джерел; емпіричні методи – стандартизовані методики: опитувальник діагностики агресивних та ворожих реакцій людини Басса—Дарки, тест агресивності опитувальник Л.Г. Почебут, методика діагностики самооцінки психічних станів (за Г. Айзенком), модифікована методика А. Будассі та опитувальник «Анкета батьків підлітків» та опитувальник АСВ розроблений Е.Г.Ейдемільером, а також методи обробки та інтерпретації даних.

База дослідження. Дослідження проводилося на базі Мукачівської загальноосвітньої школи №13. В дослідженні взяло участь 60 учнів старших класів віком від 14 до 17 років та їх батьки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані практичними психологами та вчителями з метою профілактики агресивної поведінки підлітків.

Прийняла участь у конференції кафедри психології МДУ. За результатами конференції опубліковано тези доповідей: Особливості прояву агресивної поведінки серед підлітків /Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2020 р., Мукачево / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2020. – 462 с.

ВИСНОВКИ

Опрацювавши науково-психологічну літературу з питань дослідження рівня агресії серед підлітків, ми дійшли висновку, що на підвищення агресії молоді впливає рівень агресивності серед підростаючого покоління стрімко зростає і причини можуть бути різні від зростаючого в країні криміналу до рівня виховання сучасних дітей.

У даній роботі була розглянута проблема агресії як психолого-педагогічного феномена. Були з'ясовані механізми виникнення, принципи функціонування агресії, розкрито специфіку агресії в підлітковому віці. Було обґрунтовано та доведено, що агресивність являє собою прояв деформації особистості, як індивідуально-психологічний інваріант загально особистісного прагнення людини до саморозвитку та самовдосконалення.

Дослідивши особливості розвитку підліткового віку, виявлено, що підлітки стикаються з постійним конфліктом та труднощами адаптації до раптового підйому статевих та агресивних збуджень.

За допомогою пакета різних діагностик і методів було виявлено учнів з агресивною поведінкою, а також виявлено і проаналізовано причини їх агресії. На основі результатів проведеного дослідження можна зробити висновок, що сім'я має достатньо великий вплив на формування таких якостей особистості підлітка як агресивність, самооцінка, самоповага та рівень домагаться. Різні поєднання відхилень у вихованні в батьківській сім'ї є визначальним фактором у підвищенні проявів підлітками агресивної поведінки, підвищення або зниження рівня самооцінки дітей, в таких сім'ях у підлітків підвищується рівень тривожності, так як батьки проявляють ті чи інші характерні стилі виховання відхилення. Підлітки в таких сім'ях зазнають підвищеного рівня фрустрації за рахунок відчуття безпомічності у складних ситуаціях, у таких особистостей реакція на будь-яку перешкоду на їхньому шляху як на непереборну.

Аналіз методик підтвердив, що сім'я є визначальним фактором у формуванні агресивної поведінки підлітків. Серед досліджуваних сімей, в

яких не було виявлено відхилень у вихованні, не було виявлено яскраво виражених сукупностей або окремих симптомокомплексів, підлітки не виявили підвищеного рівня агресивності, тривожності, ворожості чи фрустрації. Самооцінка у таких підлітків є в межах норми.

Діагностика сімей старшокласників, висвітлює найбільш значимі проблемні питання, що впливають на рівень прояву агресії в поведінці підлітків через стиль батьківського виховання. Серед показників, на яких варто зосередитись під час психокорекційної роботи є дисфункційні симптомокомплекси в наступних методиках.

Кореляційний аналіз методик «Аналіз родинних взаємостосунків» Е.Г.Ейдемільера та В.В.Юстіцкіса, модифіковану методику А. Будассі та тест агресивності опитувальник Л.Г. Почебут відобразив наступні показники симптомокомплексів підлітків та психологічний стан родинних взаємостосунків: підвищений рівень агресії підлітків демонструє позитивний кореляційний взаємозв'язок зі такими симптомокомплексами як потурання, недостатність вимог-обов'язків, надмірність вимог-заборон, переваги жіночих якостей та гіперпротекція. Окрім перерхованих симптомокомплексів виявлено кореляцію між надмірністю санкції, виховною невпевненістю та рівнем самооцінки підлітків.

Якісний аналіз результатів методик підтвердив поставлені гіпотези про те, що стиль виховання впливає на рівень прояву агресії підлітками та на рівень їх самооцінки.

Високий рівень підліткової агресії, характерний для осіб з емоційною вразливістю, безпосередньо пов'язаний з їх тендітним самозображенням, що відповідає їх віку. Тому є свідчення високого рівня появою агресивної самозахисту поведінки. Криза ідентичності породила психологічні слабкості через багато змін у цей день і вік, що, безсумнівно, сприяє накопиченню агресивної напруги. Ця напруга випускається без надто багатьох обмежень, як агресивна поведінка. Потреба у дослідженні в цій галузі більш виражена, коли ми обговорюємо, як агресивна поведінка може бути зменшена, щоб

забезпечити відповідну соціальну реінтеграцію підлітків. Управління агресивною поведінкою в підрозділах з інституційними підлітками є складним завданням, яке завжди буде пріоритетом.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>